

Dr. Tóth Oszkár a „Gulyás Antal emlékérem a növényvédelemért” kitüntetője, 2011 (laudáció)

Kövics György

Debreceni Egyetem AGTC MÉK Növényvédelmi Intézet, Debrecen
kovics@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Növényvédelem Oktatásának Fejlesztéséért Közhasznú Alapítvány (NOFKA) és a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara Hbm-i Területi Szervezete (Kamara) 2011. szeptemberében megalapította a közös Kitüntető Bizottságot, amely a növényvédelem terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó, példaértékű személyiségek erkölcsi megbecsülését kívánja szolgálni a „Gulyás Antal emlékérem” kitüntetés adományozásával „A Növényvédelemért”, melyet kiváló oktatók, kutatók, gyakorlati szakemberek nyerhetnek el. A kitüntetés névadójának, Gulyás Antalnak az életét és munkásságát ugyanezen kiadvány külön cikkében ismertetjük.

2011-ben az első „Gulyás Antal emlékérem a növényvédelemért” kitüntetője **dr. Tóth Oszkár** ny. egyetemi docens úr, aki az elismerést a „növényvédelem oktatásában betöltött kiemelkedő életútjáért” kapja. Dr. Tóth Oszkár tanár úr 30 évet töltött a növényvédelem, ezen belül a növénykórtan oktatásában a Debreceni Egyetem jogelőd intézményeiben, s növényvédő szakirányultak, általános agrármérnökök és növényvédelmi szakmérnökök generációi sajátították el előadásain és gyakorlatain a növénykórtani ismeretek széles spektrumát. Egykori diákjai tisztelettel köszöntik kedves tanárukat, gratulálnak az elismeréshez, és kívánnak neki békés, derűs éveket!

SUMMARY

The Public Utility for Development of Crop Protection Teaching (NOFKA) and The Hajdú-Bihar County Regional Association of Hungarian Chamber of Crop Protection Specialists and Plant Doctors (Chamber) established a joined Award Committee in September of 2011, which intend to serve as moral appreciation to prominent persons with excellent achievements by awarding the „Antal Gulyás medallion for crop protection” which are available for outstanding teachers, researchers, and practical crop protection specialists. The biography of late Antal Gulyás distinguished professor of plant pathology is available in a separate article of this issue.

The first person to be decorated with the „Antal Gulyás medallion for crop protection” is **Dr Oszkár Tóth** retired reader of plant pathology for his excellence in teaching crop protection. Dr Oszkár Tóth had been involved in teaching - by delivering both lectures and practical lessons - crop protection, namely plant pathology in the legal predecessor institute of Debrecen University for more than 30 years where generations of crop protection specialists were encouraged to get a thorough knowledge in plant pathology. The one-time students of the splendid teacher welcome and congratulate to the award, moreover wish him peaceful and happy years.

Kulcsszavak: Gulyás Antal emlékérem, kitüntetés, Tóth Oszkár életrajz

Keywords: Antal Gulyás medallion, award, Oszkár Tóth biography

BEVEZETÉS

A Növényvédelem Oktatásának Fejlesztéséért Közhasznú Alapítvány (NOFKA) és a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara Hbm-i Területi Szervezete (Kamara) 2011. szeptemberében megalapította a közös Kitüntető Bizottságot, amely a növényvédelem terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó, példaértékű személyiségek erkölcsi megbecsülését kívánja szolgálni a „Gulyás Antal emlékérem” kitüntetés adományozásával „A Növényvédelemért”, melyet kiváló oktatók, kutatók, gyakorlati szakemberek nyerhetnek el.

A Bizottság tagjai: dr. Szarukán István kuratóriumi elnök, dr. Kövics György titkár, dr. Dávid István tag (NOFKA) dr. Kiss László elnök és dr. Tarcali Gábor titkár (Kamara). A kitüntetés (emlékérem, oklevél, arany kítűző) adományozására rendszerint évi egy alkalommal kerül sor, lehetőség szerint ünnepélyes keretek között. A kitüntetést **dr. Gulyás Antal** emlékezetének megőrzésére hozták létre, aki a debreceni növényvédelem jeles professzora volt, és több mint harminc éven át az agrárszakemberek oktatásában és a tudományos kutatásban ért el kimagasló eredményeket. A kitüntetés névadójának, Gulyás Antalnak az életét és munkásságát ugyanezen kiadvány külön cikkében ismertetjük.

A Kitüntető Bizottság alakuló ülésén úgy határozott, hogy 2011-ben az első kitüntetést **dr. Tóth Oszkár** ny. egyetemi docens úr részére adományozza a „növényvédelem oktatásában betöltött kiemelkedő életútjáért” kapja. Vele örülnek egykori tanítványai: okleveles általános agrármérnökök ezrei, növényvédő szakirányult agrármérnökök és növényvédelmi szakmérnökök százai, akik tőle sajátították el előadásain és gyakorlatain a növénykórtani ismeretek széles spektrumát. Egykori hallgatói tisztelettel köszöntik kedves tanárukat, gratulálnak az elismeréshez, és kívánnak neki békés, derűs éveket!

Dr. Tóth Oszkár tanár úr 30 évet töltött a növényvédelem, ezen belül a növénykórtan oktatásában a jelenlegi Debreceni Egyetem jogelőd intézményeiben: 1962-től (Debreceni Mezőgazdasági Akadémia /1962-63 tanév/, majd Debreceni Agrártudományi Főiskola /mint egyetemi jellegű főiskola, 1963-tól/, a Debreceni Agrártudományi Egyetem /1970-től/) az 1992. évi nyugdíjba vonulásáig.

DR. TÓTH OSZKÁR ÉLETRAJZA

A Mátra és a Bükk között csendesen meghúzódó hegyvidéki faluban, Fedémesen született 1929-ben, ahol a szülőfalu puritán, tiszta erkölce, tisztessége meghatározó példa volt számára. Az elemi és polgári iskolák után az Egri Érseki, majd Állami Tanítóképző Intézetben szerzett oklevelet 1949-ben. Az iskola kincsekkel felérő szellemisége, kiváló tanárainak hivatástudatra nevelése erősítették elhivatottságát a pedagógusi pálya iránt. A tanítóképző elvégzése után iratkozott be a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karára biológia-kémia szakra, ahol 1953-ban kapott diplomát.

Harmadéves korában demonstrátorként a Soó Rezső professzor vezette Növénytan és Növényélettani Intézetben önállóan vezetett sejt- és szövettani gyakorlatokat. Demonstrátorként kezdett foglalkozni a *Trichothecium roseum* nevű gomba biológiájával, antibiotikum-termelésével is. Ekkor jegyezte el magát a mikrobák világával, amely végül is a mikológiához való kötődéséhez vezetett.

A Tudományegyetem és az Orvosi Egyetem között bizonyos *universitas* szellem, az átjárhatóság bizonyos foka már csírájában élő volt a két egyetem között. Went professzornál hallgatott például élettant. Orvos volt Vekerdi László, a biológusok csoportfelelős tanára, műtéteket láttak, bejártak a patológiára boncolásokra. Az *universitas* eszméje a jelenlegi Debreceni Egyetem létrejöttével (2000) vált tényleges valósággá Debrecenben – több mint négy és fél évtized kellett hozzá.

A pályakezdő tanár rövid ideig, 1953-1954-ig az Oktatásügyi Minisztérium Egyetemi Főosztályán, majd 1954-től 1957-ig az Eötvös Lőránd Tudományegyetemen dolgozott.

1957-1962 között Budapesten a Szent István Gimnáziumban (akkoriban: Állami I. István Gimnázium) tanított biológiát és kémiát. Előzményként és később párhuzamosan 1953-1962 között a Madách Imre Gimnázium esti tagozatán is tanított. Ezen eltérő oktatási tapasztalatai kapcsán kezdett foglalkozni a gimnáziumi oktatás tantervi és szakmódszertani kérdéseivel, tudományos igényességgel, ezt jelzik akkori publikációi a Köznevelés-ben, a Család és Iskola, Munka és Iskola című pedagógiai folyóiratokban, és a Kémia Tanítása c. szakfolyóiratban.

Oktatás az egyetemen

Az agrár-felsőoktatásban dr. Tóth Oszkár 30 éven át dolgozott. 1962-ben meghívással került a Debreceni Egyetem egyik jogelődjéhez, az éppen utolsó oktatási évét megélő Debreceni Mezőgazdasági Akadémiára (1962-63-as tanév), amely Debreceni Agrártudományi Főiskola néven, mint egyetemi jellegű intézmény (1963-tól), majd a Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE, 1970-től) kereteiben képzett gazdaszokat.

Kezdetben 2 évig sejtant, szövettant és botanikát oktatott, majd a Növényvédelmi Tanszék megalakulásától (1964) kezdve 1992-ig növénykörtant (*1. ábra*).

1. ábra: Dr. Tóth Oszkár a növénykörtan tanára

Figure 1: Dr Oszkár Tóth, who is the teacher of plant pathology

Az egyetemen az oktatási feladatok már akkor is (mint ahogyan most is) embert próbáló kihívások voltak, volt úgy, hogy egyetlen tanárra heti 24-26 tanóra terhelés jutott. Oktatott növénykörtant az általános

agrármérnök képzésben, növényvédelmi szakirányon, növényvédő szakmérnök képzésben, ezen kívül levelező és kiegészítő mérnökképzésben.

1964. őszén jött létre Debrecenben az önálló Növényvédelmi Tanszék, melynek vezetője – 1970-ig – Koppányi Tibor volt. A kemizálás terjedésével folyamatosan nőtt a peszticid-felhasználásból eredő veszélyesség, amire válaszként 1960-ban Gödöllőn, majd 1968-tól Debrecenben is 2 éves posztgraduális *növényvédelmi szakmérnöki* képzés kezdődött. A Földművelésügyi Minisztériummal teljes egyetértésben ekkoriban határozták meg az – országos érvényűvé vált, és fő vonásaiban ma is használta – tantervi, szaktárgyi programok tartalmát, kereteit, a növényvédelmi szakmérnök-képzés fő célkitűzéseit. Körvonalazták a növényvédelmi oktatás, az alapozó és kapcsolódó szaktárgyak illeszkedését az oktatási folyamatban, a didaktikai szempontokat, az oktatás-fejlesztés feladatait. Végeredményben kidolgozták azt a követelményrendszert, amely ma is példaértékűen meghatározza a szakmérnöki diploma minőségét, értékét.

1970-ben indult el Debrecenben a máig legsikeresebb növényvédő képzési forma, a *növényvédelmi szakirányult agrármérnök* képzés, amely utolsó hallgatói 2010-ben szereztek diplomát (2. ábra).

2. ábra: Dr. Tóth Oszkár diákjai körében (1978 – Diáknapok)

Középen: a Tanár Úr, balra tanítványa, később tanártársa és utóda, Kövics György

Figure 2: Dr Oszkár Tóth, the teacher among his students in 1978 (Students' Days).

In the middle: the teacher, on the left the second is G. Kövics, later on his co-worker and successor

A DATE Mezőgazdaságtudományi Egyetemi Karának Növényvédelmi Tanszékére 1970-ben került Szepessy István professzor úr, aki a Növénykórtan előadásait tartotta, 1971-től 1988-ig, nyugdíjba vonulásáig vezette a Tanszék munkáját. Vele együtt Növénykórtan gyakorlatokat tartott, majd követte őt a katedrán Tóth Oszkár, az 1992. évi nyugdíjazásáig (3. ábra).

3. ábra: A Növényvédelmi Tanszék munkatársai 1978-ban

Felső sorban a tanárok: balról jobbra: Halász Tibor, Koppányi Tibor, Szepessy István, Tóth Oszkár, Szarukán István, Deli József

Figure 3: The members of Department of Plant Protection in 1978

In the upper row are the teachers: T. Halász, T. Koppányi, I. Szepessy, O. Tóth, I. Szarukán, and J. Deli

Kutatási területek

Tudományos tevékenységének főbb irányait a víz- és tápanyag-ellátottság és a növénybetegségek összefüggéseinek vizsgálata, valamint a fuzáriumos megbetegedések (búza, kukorica, csillagfürt) és a mikotoxikózisok kutatása jelentette. Elsősorban a kórokozók biológiája, különböző növényfajok és fajták rezisztenciája, a kórokozók patogenitása foglalkoztatta.

Másrészt vegyipari, gyógyszeripari gyárak növényvédelmi vonatkozású kutatás-fejlesztési feladataihoz kapcsolódott munkássága. Környezetvédelmi szempontból is előremutatóak voltak a biológia, a fizika (biofizika) és a növényvédelem határterületeire eső kutatások, amelyek a növényvédelem korszerűsítésének módszereit és lehetőségeit vizsgálták a vetőmagvak csávázása vonatkozásában (nagyfrekvencia, vákuum-infiltráció, ultrahang).

A növényvédőszer-gyártás és ipari kutatás-fejlesztés keretében együttműködött az Észak-magyarországi Vegyiművekkel (ÉMV, Sajóbabony, 1969-1988), később a Budapesti Vegyiművekkel (BVM) is. Elsősorban az alkilén-biszditiokarbamátok és kinolin-származékok témakörében (SF-101, Kelokarb, Kelosild stb.), a higanymentesítési program és a csávázószerek korszerűsítése érdekében végeztek kutatásokat.

Tóth Oszkár közreműködött a Biogal Gyógyszergyár antibiotikum és egyéb ipari termékek kutatásában is. Különböző talajtípusokból és élőhelyekről származó sugárgombák izolálásával, identifikálásával, screening vizsgálatával, fokozott antibiotikum-termelő mutánsok létrehozásával, elsősorban olyan pentaén-típusú antibiotikumokat kerestek, amelyek fungicid, ill. fungisztikus hatást mutatnak a baktericid hatás mellett. Ezt a szükségszerűség indokolta már akkor is, mert a humán terápiában gyakran alkalmazott baktericid hatású antibiotikumok miatt kialakult a rezisztencia a baktériumoknál, és egyre jobban elterjedtek a gombás megbetegedések az embernél. Sajnálatos, hogy a Biogal (ma: TEVA) Gyógyszergyár teljes privatizációja miatt befejezetlenek maradtak azok a kutatások, amelyek révén a növénykórokozó *Xanthomonas* baktérium törzsek sikeres fermentációjával xantán-gyantát (xantángumi, ma E415 néven alkalmazzák) lehetett előállítani. A baktériumtenyészet xantángumit választ ki az extracelluláris térbe. Ezzel a módszerrel 3-5 tömegszázalékos xantángumi-koncentráció érhető el. Ez az anyag nagy viszkozitása miatt perspektívikus a mélyfűrészeknél az erősen felmelegedő fűrőfaj kímélésére, az élelmiszeriparban (elsősorban fagylaltokban, tojástartalmú ételekben, zselatinokban, lekvárookban) alkalmazzák, de a kozmetikai iparban is felhasználható (hidratálóként, és emulgeálószerként).

A természetjárás, mint hobbit is a mikológus szemével végezte, sok esetben gyűjthetett vadon élő növényekről olyan fitopatogén gombákat, amelyek Magyarországon új fajokként bukkantak fel (*Bremia xanthii*, *Peronospora lobulariae*), és jelentős azoknak a patogén gombáknak a száma is, amelyek új adatokat jelentenek hazánkban. Ezek most az MTA Növényvédelmi Kutatóintézet Körtani Herbáriumát gazdagítják (Acta Phytopath. Acad. Sci. Hungaricae, Bp. 1966. Vol. I. num. 1-2.).

Kutatási tevékenységét hazai és külföldi szakfolyóiratokban 41 publikáció, mintegy 35 kutatás-fejlesztési jelentés, 3 szabadalom, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon való előadások jelzik.

Dr. Tóth Oszkár fontosabb tudományos munkái:

- 1964: Csillagfürt fajták érzékenységeinek vizsgálata fuzáriózisra szabadföldi kísérletek alapján. Debreceni Agrártudományi Főiskola Tudományos Közleményei, Debrecen. 1964. (1965) 10. tom. 135-142. p.
- 1968/a: Studies on *Fusarium oxysporum* f. *lupini* Strains. I. Acta Phytopathologica Acad. Sci. Hung. 3 (2) 207-219.
- 1968/b: Zur anfälligkeit von Lupinenarten und -sorten gegenüber von *Fusarium oxysporum* f. *lupini*. Wissenschaftl. Zeitschrift der Universität Rostock. 17. Jg. Math. -naturwiss. Reihe. 4-5. Heft 399-403.
- 1969: A *Fusarium graminearum* (Schwabe) által előidézett toxikózis sertéseknél, szarvasmarhánál és juhoknál. DATE Tudományos Közleményei, Debrecen. 15. tom. 3-18. (Társszerző: Dankó Gy.)
- 1973/a: *Aspergillus* fajok hatása a csirke embryogenezisére. DATE Tudományos Közleményei, Debrecen. 18. tom. Állatteny. sor. 89-122. (Társszerzők: Nagy J.-Pál A.)
- 1973/b: Vákuumbeszívatóval libatojásokba bevitt P-32 beépülésének autoradiografiás vizsgálata. DATE Tudományos Közleményei, Debrecen. 18. tom. Állatteny. sor. 31-69. (Társszerzők: Nagy J.-Kiss I.-Pál A.)
- 1974: Effect of fertilizer rates and irrigation on *Fusarium* infection of winter wheat. Acta Agronomica Acad. Sci. Hung., Martonvásár. 23 (1-2) 87-91. (Társszerzők: Bocz, E.-El-Hefni, S.)
- 1977: Incubált tojások nagyfrekvenciás koagulálása elkülönítő mikrobiológiai és bakteriológiai vizsgálatok céljaira. Magyar Állatorvosok Lapja. 32 (7) 435-439. (Társszerzők: Nagy J.-Pál A.)
- 1978: Az *Ascochyta sojaecola* Abramov szója kórokozó magyarországi megjelenése. Növényvédelem 24 (7) 299-304. (Társszerző: Kövics Gy.)
- 1979: Studies on the pathogeneity of *Aspergillus* species in the case of chicken embryogenesis. Acta Agronomica Acad. Sci. Hung., Martonvásár. 28 (1-2) 27-46. (Társszerzők: Pál, A.-Nagy, J.)
- 1983: Modernization of Seed Treatment and Field Spraying for Disease Control in Wheat. Integrated and Complex Plant Protection of Fields Crops. Budapest. vol. 1. 27-34. (Társszerzők: Magyarai, I.-Grega, J.)
- 1989: Gombarendszer-tani útmutató. Segédlet a növénykörtan c. tárgy elsajátításához. Agrártudományi Egyetem, Debrecen. 26 pp. (Társszerző: Kövics Gy.)
- 1994: Occurrence of *Diachea leucopodia* (Bulliard) Rostafinski slime mould on strawberry in Hungary. Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica 29 (1-2) 49-56. (Társszerzők: Kövics, Gy.-Tóth, E.)

IRODALOM

- Bognár S-Koppányi T. (1997): Debrecen és a magyar növényvédelem kapcsolata. 14-18. p. in: Kövics Gy. (szerk.) Első Nemzetközi Növényvédelmi Konferencia - 1st International Plant Protection Symposium at DAU, Debrecen, 1997. augusztus 18-19. Összefoglalók - Abstracts.
- Kálmán T. (1993): A növényvédelem oktatásának története a 125 éves debreceni agrárfelsőoktatásban. Diplomadolgozat 61 pp.
- Kövics Gy. - Kálmán T. (1992): A növényvédelem oktatásának története. in: Szász G. /szerk./: A Debreceni Agrártudományi Egyetem 125 éve. No. 1. Debrecen 188-191.
- Kövics Gy. (2001): Arcképcsarnok. Dr. Tóth Oszkár – 30 év az egyetemi növényvédelmi oktatásban. Növényvédelem 37 (3) 141-145.
- Szarukán I -Kövics Gy (2003): A Növényvédelmi Tanszék és a növényvédelem oktatásának története Debrecenben. Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar Növényvédelmi Tanszék. Kézirat gyanánt. 75 pp.